บทที่ 4
ผลการศึกษาค้นคว้า

ประวัติความเป็นมาของกลองยาวคณะเทพนิมิต อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

กลองยาวคณะเทพนิมิต ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2528 โดย นายเที่ยง พินทะปะกัง เป็นผู้ริเริ่มขึ้นที่บ้านตลาดโพธิ์ ตำบลหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยมีนายเที่ยง เป็นช่างทำกลองยาว และสามารถตีกลองยาวได้ด้วย นายเที่ยงได้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวจากนายสี จาก ตำบลดงยาง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม และในขณะนั้นนายเที่ยงเองก็มีความคิดว่าจะตั้งคณะกลองยาวขึ้นในบ้านตลาดโพธิ์ เพื่ออนุรักษ์กลองยาวไว้ไม่ให้ลืมเลือนหายไปจากแผ่นดินอีสาน จึงได้รวบรวมเยาวชนในหมู่บ้าน ได้ประมาณ 30 คน มาฝึกซ้อมเล่นกลองยาว ซึ่งเป็นกลองยาวประยุกต์ โดยมีนายเที่ยงเป็นครูฝึกทั้งการตีกลองและการฟ้อนรำประกอบ

สำหรับคำว่า " เทพนิมิต " นั้น เกิดจากที่นายเที่ยงซึ่งเป็นหัวหน้าคณะ ได้ฝันไปว่าได้ตี และเล่นกลองยาว จึงคิดว่าเป็นเพราะเทพยดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มาดลบันดาลใจให้ตนทำคณะกลองยาวขึ้น และเพื่อให้ตรงกับชื่อของตัวเองที่มีอักษร " ท " ด้วย จึงได้ใช้ชื่อนี้มาตั้งแต่ปี 2528 เป็นต้นมา โดยการเปิดป้ายคณะนั้นได้รับเกียรติจากนายอำเภอวาปีปทุม (ในสมัยนั้น) เป็นประธานในการเปิดป้ายคณะกลองยาวเทพนิมิต ให้เป็นกลองยาวคณะแรกของอำเภอวาปีปทุม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ลักษณะของวง

กลองยาวคณะเทพนิมิต เป็นวงกลองยาวประยุกต์ คือ มีเครื่องขยายเสียง เข้ามาช่วยให้เสียงดนตรีมีเสียงดังไกล กังวานยิ่งขึ้น โดยอาศัยแหล่งจ่ายกระแสไฟจากแบตเตอรี่ มีเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เข้ามาร่วมด้วย คือ พิณ ซอ นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีสากลเข้ามาช่วยเพื่อเพิ่มความไพเราะและความเร้าใจด้วย คือ กีตาร์เบส ออร์แกน และนอกจากนั้นจะเป็น เครื่องดนตรีอีสานเหมือนกับคณะกลองยาวทั่ว ๆ ไป ดังนั้นเครื่องดนตรีของกลองยาวเทพนิมิตจึงประกอบด้วย

กลองยาว	12	ใบ
กลองรำมะนา	3	ใบ
ฉาบ	4	คู่
ฉิ่ง	1	คู่
ออร์แกน	1	เครื่อง
ซอ	1	ตัว
พิณไฟฟ้า	1	ตัว

กีตาร์เบส	1	ตัว
กลอง Trio อีสาน	1	ตัว

การประสมวง

การประสมวงของกลองยาวคณะเทพนิมิตนั้น เป็นการผสมวงแบบกลองยาวประยุกต์ คือ การประสมวงที่ใช้เครื่องดนตรีอื่น ๆ เข้ามาประสมวงเป็นเครื่องดนตรีสากล เช่น ออร์แกน กีตาร์เบส และกลอง Trio ซึ่งถือว่าเป็นค่านิยมท้องถิ่น ปัจจุบันคณะกลองยาวเทพนิมิต มีกลองยาวในการบรรเลงประสมวงทั้งสิ้น 12 ใบ ใช้คนตี 12 คน กลองรำมะนา 3 ใบ ใช้คนตี 3 คน ฉาบ 4 คู่ ใช้คนตี 4 คน ฉิ่ง 1 คู่ ใช้คนตี 1 คน ออร์แกน 1ตัว ใช้คนเล่น 1 คน ซอ 1 ตัว ใช้คนเล่น 1 คน พิณไฟฟ้า 1 ตัว ใช้คนเล่น 1 คน กีตาร์เบส 1 ตัว ใช้คนเล่น 1 คน รูปแบบการประสมวงจะเป็นลักษณะการเดินบรรเลงหรือแห่ขบวน ในการประสมวงแบบประยุกต์นอกจากจะเครื่องดนตรีสากลเข้ามาเพิ่มแล้วยังมีขบวนฟ้อนรำประกอบ เพื่อความสวยงาม

การรับงานการแสดงหรือแห่ของกลองยาวคณะเทพนิมิต

โดยส่วนมากแล้วการรับงานการแสดงหรือ แห่ของกลองยาวคณะเทพนิมิตนั้น จะมีอยู่ด้วยกัน 3 ลักษณะ คือ

1. การติดต่อโดยตรงระหว่างคณะกลองยาวกับเจ้าภาพหรือเจ้าของงานโดยผ่าน นายเที่ยง พินทะปะกัง
2. การติดต่อโดยผ่านคณะฟ้อนรำ ที่อยู่ที่ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นคณะฟ้อนรำที่ร่วมงานกันเป็นประจำกับคณะเทพนิมิต แล้วทางคณะฟ้อนรำจึงจะประสานงานกับหัวหน้าคณะเทพนิมิตอีกที
3. การติดต่อโดยการประสานงานจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในกรณีที่เป็นงานสำคัญระดับภูมิภาคหรือระดับชาติ ซึ่งมีอยู่ 3 แห่ง คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขต 1 กรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขต 3 ขอนแก่น และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขต 4 นครพนม

โดยเรื่องของราคาค่าจ้างนั้น นายเที่ยง หัวหน้าคณะกล่าวว่า ขึ้นอยู่กับระยะทางที่จะไปแสดงและรูปแบบที่จะให้นำไปแสดง การจัดการในเรื่องอาหารหรือที่พักและพาหนะในการเดินทาง โดยถ้าไปพร้อมกับคณะฟ้อนรำนั้น ในส่วนของภาคกลางหรือปริมณฑล นั้น ราคาจะประมาณ 30,000 บาท และถ้ามีรถรับ – ส่ง ราคาจะประมาณ 10,000 บาท ซึ่งโดยส่วนมากแล้วในเรื่องของยานพาหนะนั้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์ งานวิจัย สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ทางคณะจะจัดหาเองเพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องเวลา การรับงานในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือละแวกใกล้เคียงนั้น ราคา จะประมาณ 4,000 บาท ขึ้น ๆ ไป

การไหว้ครูของกลองยาวคณะเทพนิมิต

ในการไหว้ครูของกลองยาวคณะเทพนิมิตนั้น จะประกอบไปด้วย

ดายไหว้ครู

ประกอบด้วย

1. เทียน	5	คู่
2. ธูป	5	คู่
3. ดอกไม้ขาว	5	คู่
4. เงิน	6	สลึง
5. สุราขาว	1	ขวด
6. แป้ง	1	กระป๋อง

ขั้นตอนในการไหว้ครู

1. ตั้งนะโม 3 จบ

2. ไหว้เพื่อระลึกถึงพระพิฆเนศ ครู – อาจารย์ พระแม่ธรณี ตลอดจน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ โดยถ้าทำการแสดงในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นจะหันหน้าไปหาจังหวัดร้อยเอ็ด เพราะพระพิฆเนศจะประดิษฐานอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดร้อยเอ็ด และถ้าทำการแสดงในเขตภาคกลางจะหันหน้าไปหากรุงเทพมหานคร เพราะพระพิฆเนศจะประดิษฐานอยู่ที่กรมศิลปากร เพื่อความเป็น ศิริมงคลแก่ชาวคณะ

3.ไหว้ระลึกถึงพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เพื่อความเป็นสิริมงคลและเป็นขวัญกำลังใจให้กับชาวคณะ ให้ประสบความสำเร็จในการแสดงหรือการประกวดแข่งขัน

4. ทาแป้งที่ฝ่ามือ โดยมีการเสกคาถาแล้วเป่าให้ทั่วบริเวณ

5. เทสุราขาว ลงแก้วแล้วพรมไปให้ทั่วสมาชิกทุกคน เป็นอันว่าเสร็จพิธี

รายละเอียดเกี่ยวกับกลองยาวของคณะเทพนิมิต

- ไม้ที่ใช้กลองยาวของคณะเทพนิมิตนั้นจะใช้ไม้ขนุนทั้งหมด และขนาดของกลองยาวนั้นจะมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 11 นิ้ว และยาว 39 นิ้ว และไม้ขนุนที่ใช้ทำนั้นอาจจะเป็นไม้ที่ยัง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

109729

- ปี พ.ศ. 2540 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ประเภทกลองยาวประยุกต์ ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดกลองยาวงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน
- ปี พ.ศ. 2541 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ประเภทกลองยาวประยุกต์ ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดกลองยาวซึ่ง ณ วัดขวัญเมืองระบือธรรม ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
- ปี พ.ศ. 2541 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ประเภทกลองยาวประยุกต์ ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดกลองยาวงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน
- ปี พ.ศ. 2542 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ประเภทกลองยาวประยุกต์ ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดกลองยาวงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน
- ปี พ.ศ. 2543 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 ประเภทกลองยาวพื้นบ้าน ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดกลองยาวงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน
- ปี พ.ศ. 2543 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 การกลองยาวประยุกต์ งานเฉลิมฉลองครบรอบ 70 สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
- ปี พ.ศ. 2544 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ประเภทกลองยาวประยุกต์ ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดกลองยาวงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน
- ปี พ.ศ. 2546 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 ประเภทกลองยาวประยุกต์ ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดกลองยาวงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน
- ปี พ.ศ. 2546 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 การประกวดกลองยาว งานมหัศจรรย์ แสงสี มหกรรมอาหารและของขวัญท้องถิ่น ประจำปี 2546 ที่ จังหวัด สุรินทร์
- ปี พ.ศ. 2546 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 การประกวดกลองยาว งานข้าวหอมมะลิ จังหวัด สุรินทร์ โดย นายวันมูหมัด นอร์มะทา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
- ปี พ.ศ. 2546 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 การกลองยาวประยุกต์ งานมหัศจรรย์แดนข้าวหอมมะลิโลก จังหวัด ร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ปี 2546 - 2547 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ส่งไปแสดงเป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในงาน " ของดี 4 ภาค " อิมแพค อารีน่า เมืองทองธานี
- แสดงหน้าพระที่นั่ง พระบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชาธินัดดามาศ ในวโรกาส ครบรอบ 72 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่สวนสยาม
- ปี พ.ศ. 2547 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ประเภทกลองยาวประยุกต์ ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดกลองยาวงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน (ครั้งที่ 1)
- ปี พ.ศ. 2548 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 การแข่งขันกลองยาวประยุกต์ งานนมัสการพระพุทธมิ่งเมืองและฉลองศาลาการเปรียญวัดสุวรรณาวาส ณ วัดสุวรรณาวาส เทศบาลตำบลโดกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
- ปี พ.ศ. 2547 - 2548 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 การประกวดกลองยาว งานประเพณีบุญบั้งไฟ อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ
- ฯลฯ

บทบาทและหน้าที่ในสังคมและวัฒนธรรม

บทบาทของนายเที่ยง และกลองยาวคณะเทพนิมิตนั้น จะมีบทบาทในส่วนที่เป็นการเสริม ให้ความสนุกสนาน เป็นสีสัน ในงานต่าง ๆ เช่น งานแห่ในเทศกาล งานบุญ การแสดงโชว์ในพิธีเปิดงานเทศกาล ต่าง ๆ ทั้งในส่วนท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติฯลฯ เป็นหน้าตาให้กับเจ้าภาพหรือผู้ว่าจ้าง สร้างชื่อเสียงให้กับชาววาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม และเป็นภูมิปัญญาชั้นเลิศ ที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนอีสาน ทำให้ศิลปวัฒนธรรมอีสานเป็นที่รู้จักและยอมรับของคนทั้งประเทศตลอดจนทั่วโลก ดังจะเห็นได้จากการที่คณะเทพนิมิตมีโอกาสได้ไปแสดงที่กรุงเทพมหานคร นั้นจะมีผู้ชมมาจากทุกสารทิศของประเทศ และชาวต่างชาติให้ความสนใจและสร้างความประทับใจในศิลปวัฒนธรรมอีสานเป็นอย่างมาก

ในส่วนที่เป็นบทบาทในการถ่ายทอดและสืบสานศิลปวัฒนธรรมอีสานในเรื่องของกลองยาวนั้น นายเที่ยงและกลองยาวคณะเทพนิมิต ได้ก่อตั้งคณะกลองยาวขึ้นในโรงเรียนชุมชนบ้านตลาดโพธิ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน ชื่อคณะ " หนูน้อยเทพนิมิต " ซึ่งนายเที่ยงและสมาชิกเทพนิมิตเป็นครูฝึกสอนการเล่นให้ จนเป็นคณะกลองยาวที่มีชื่อเสียงอีกคณะหนึ่งครองตำแหน่งชนะเลิศแล้วหลายรายการ เช่น

- ชนะเลิศการประกวดกลองยาว ในงานมหกรรมศิลปะหัตกรรม นักเรียน ที่ อำเภอ บรบือ
- รองชนะเลิศอันดับที่ 2 การประกวดกลองยาว งานทุ่งศรีเมือง จังหวัด อุดรธานี ฯลฯ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ถือเป็นการสืบสาน ถ่ายทอด ศิลปวัฒนธรรม มรดกอีสาน ที่ประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญที่สุด กลองยาวคณะหนูน้อยเทพนิมิต ของ ร.ร. ชุมชนบ้านตลาดโพธิ์ นั้น สามารถตั้งเป็นกองทุนของคณะกลองยาวได้ด้วย กล่าวคือ อาศัยเงินจากการรับงานกลองยาวของคณะกลองยาว และจากผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลาย หลังจากที่หักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เสร็จสิ้นแล้ว ส่วนที่เหลือจะฝากเป็นกองทุนให้กับนักเรียนโรงเรียนดังกล่าว และเมื่อถึงสิ้นปีจะนำดอกผลที่ได้มาแบ่งเป็นทุนการศึกษาจำนวน 6 ทุน โดยโรงเรียนจะทำการสอบแข่งขันนักเรียนในแต่ระดับชั้นเพื่อหาตัวแทนในการรับทุนการศึกษาดังกล่าว ถือว่ากลองยาวคณะเทพนิมิตได้มีบทบาทและหน้าที่ในสังคมเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคม และตลอดจนการรักษา สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมอีสาน ได้อย่างน่าภาคภูมิใจ

นอกจากการตั้งคณะกลองยาวคณะหนูน้อยเทพนิมิตแล้ว นายเที่ยงและกลองยาวคณะเทพนิมิต ยังได้มีการต่อตั้งและฝึกสอนกลองยาวให้กับหลาย ๆ หน่วยงาน เช่น โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนผู้สนใจต่าง ๆ ทั้งในท้องถิ่น และต่างจังหวัดด้วย เช่น อุดรธานี ขอนแก่น และ เลย เพราะโดยส่วนมากแล้วหน่วยงานดังกล่าวจะสั่งทำกลองยาวจาก นายเที่ยง ทั้งสิ้น จึงถือโอกาสเชิญนายเที่ยง และสมาชิกเทพนิมิต เป็นวิทยากรในการฝึกสอนด้วย

ในส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการเล่นกลองยาว ของคณะเทพนิมิต นั้น ถือปฏิบัติมาเป็นเวลาเกือบ 10 ปี โดยค่าใช้จ่ายจะแยกตามหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรการตีกลอง	2,000	บาท
2. หลักสูตรการฟ้อนรำ	2,000	บาท
3. หลักสูตรการเล่นดนตรี เช่น พิณ ออร์แกน ฯลฯ	2,000	บาท
รวมจบหลักสูตร	6,000	บาท

หมายเหตุ ซึ่งยังไม่รวมถึงค่าเดินทางหรือค่ายานพาหนะในการเดินทาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

นวัตกรรม

ในส่วนที่เป็นนวัตกรรมที่ใหม่ ๆ ของกลองยาวคณะเทพนิมิตนั้น คือ กลองยาวที่ใช้สำหรับการต่อตัวนั้น ส่วนหางจะปิดทั้งหมดให้เรียบเสมอกับหางกลอง แต่ก็มีรูหรือช่องสำหรับให้เสียงออกมาเหมือนเดิม และเสียงก็ยังเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง สาเหตุที่ทำลักษณะเช่นนี้ ก็เพื่อว่าป้องกันหรือลดการกระแทกที่เป็นสาเหตุทำให้กลองแตกหรือได้รับความเสียหายได้และอีกส่วนหนึ่งคือการต่อตัวของคณะเทพนิมิตในขณะที่แปรขบวนนั้น ซึ่งเป็นศิลปะชั้นสูงยากที่คณะอื่นจะลอกเลียนแบบได้

ประเพณีท้องถิ่นของชาวบ้านตลาดโพธิ์

ฮีตสิบสอง หมายถึง ขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี อันเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของคนทางภาคอีสาน มีอยู่ทั้งในระดับชาติ ระดับชุมชนตลอดจนระดับบุคคลปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณ สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันเดี๋ยวนี้ก็ยังปฏิบัติและรักษากันไว้อยู่ จนกลายเป็นวัตรปฏิบัติประจำปี ประจำเดือน ประจำวัน ผูกพันกับชีวิตของชาวอีสานจนแยกกันไม่ออก คำว่าฮีต ก็คือจารีต ขนบธรรมเนียม ข้อวัตรปฏิบัติการดำเนินชีวิตไปตามครรลองคลองธรรมอย่างมีระบบระเบียบ ฮีตนั้นมีสิบสองอย่าง หรือประเพณีสิบสองเดือนมีดังนี้

เดือนอ้ายหรือเดือนเจียง คือเดือนหนึ่ง บุญเข้าปริวาสกรรมหรือบุญเข้ากรรมปริวาสกรรม (ปลงอาบัติ) ซึ่งถือเอาเดือนนี้เป็นการประพฤติปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ สะอาดหมดจดที่เรียกว่าศีลบริสุทธิ์ เป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่จะรองรับคุณธรรมขั้นสูงต่อไป ชาวอีสานจะเสียสละภารกิจทางบ้านเพื่อไปร่วมทำบุญ ทำทาน โดยเฉพาะจะเตรียมอาหารไปถวายพระภิกษุที่อยู่ในกรรมพระภิกษุที่อยู่ในกรรมถือว่าได้ทดแทนบุญคุณมารดา เพราะครั้งที่มารดาคลอดบุตรมารดาต้องอยู่กรรม คือการรอบตัวด้วยไฟ อบน้ำร้อน และขะลำ (ข้อห้าม) มากมายทั้งการกินอาหาร และประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ลูกได้มีความเจริญเติบโต นอกจากนั้นยังมีการทำกองผ้าป่าขึ้น โดยการร่วมมือในการบริจาคเงินและปัจจัยอื่น ๆ ของชาวบ้านและจะมีขบวนแห่กองผ้าป่าต้นไม้เงินต้นไม้ทองไปไว้วัด ในการแห่ขบวนนั้นนิยมใช้กลองยาวอีสานของหมู่บ้านต่าง ๆ นำหน้าขบวน

เดือนยี่หรือเดือนสอง บุญคูนลาน คือการทำบุญที่ลานนวดข้าวโดยมีสมาชิกของครอบครัวและผู้ใกล้ชิดมาร่วมพิธีการสู่ขวัญข้าว โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการขอบคุณพระแม่โพสพ และขอโทษที่เหยียบย่ำหรือนำไปแลกกับพริกกับเกลือเพราะความจำเป็นขอให้พระโพสพอย่าได้กริ้วโกรธ และเป็นขวัญใจของข้าในเล้า (ยุ้ง) ด้วย นอกจากนั้นก็มีการนำน้ำพระพุทธมนต์ในพิธีสงฆ์ประพรมที่กองข้าว วัว ควาย และเครื่องใช้ในการทำนาเพื่อเป็นสิริมงคลเมื่อเสร็จจากการเก็บเกี่ยวแล้วชาวบ้านก็จะนำกลองยาวอีสานออกมาตีเล่นเพื่อความสนุกสนานและความรื่นเริงอีกด้วย

เดือนสาม บุญข้าวจี่ เมื่อในอดีตการทำบุญข้าวจี่ถือเป็นงานใหญ่มาก จะมีการรวมกลุ่มชาวบ้านหลายหมู่บ้าน มาร่วมทำพิธีคือการฟังเทศน์ตั้งแต่ตอนเย็นอีกทั้งยังมีการนำข้าวเหนียวนึ่งมาเป็นก้อนขนาดไข่ห่านนำมาเสียบไม้ปิ้ง จนเหลืองแล้วทาด้วยไข่ (บางท้องถิ่นใช้ก้อนน้ำอ้อยเป็นไส้ด้วย) เพื่อนนำไปตักบาตรซึ่งทำกันทุกบ้านเรียกว่า “ บุญข้าวจี่ ” มีเรื่องเล่าว่า เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่กรุงราชคฤห์ ที่บ้านเศรษฐีมีนางทาสีคนหนึ่งชื่อว่า “ นางปุณณา ” นางออกไปอาบน้ำทุกเช้าจากบ่อน้ำที่ไกลจากหมู่บ้านมากนางจึงเตรียมอาหารไปกินด้วยนางใช้ข้าวผสมรำอ่อนปั้นคลุกเข้ากันดีแล้วนำไปย่างจนสุขเกรียม วันหนึ่งขณะออกจากบ้านไปตักน้ำ ได้พบบุรุษที่ร่างสง่า

งาม นางเกิดศรัทธามากนางอยากจะถวายสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่นางเป็นพวกทาสีที่ยากไร้นางมีเพียงปั้นข้าวจี่ที่ติดตัวมานางจึงถวายก้อนข้าวจี่ด้วยใจกันวิตกด้วยเพราะเกรงว่า พระองค์จะโยนปั้นข้าวจี่ของนางทิ้งเสียกับตรงกันข้ามพระพุทธเจ้ากับรับปั้นข้าวจี่แล้วทรงฉันจนหมดต่อหน้านางทาสี นางทาสีดีใจเป็นอย่างมาก ฉะนั้นชาวอีสานจึงได้ทำบุญข้าวจี่ประจำทุกปีในเดือนสามจึงเรียกว่าข้าวจี่ ในเดือนนี้ไม่นิยมสมโภชด้วยกลองยาว

เดือนสี่ บุญผะเหวด หรือบุญฟังธรรมลำมหาชาติ เป็นกิจกรรมการทำบุญร่วมกันหลาย ๆ หมู่บ้านมีการนิมนต์พระสงฆ์ของหมู่บ้านเหล่านั้นมาร่วมพิธีและเทศน์มหาชาติชาติจะจัดงานใหญ่ติดต่อกันสามวัน วันแรกเรียกว่ามื้อโฮม (วันรวม) มีการตกแต่งประดับประดาโฮงธรรม ให้เหมือนเขาวงกตโดยการใช้ต้นกล้วย ต้นอ้อยและดอกไม้ทำเป็นธงทิวให้สวยงาม วันที่สองเรียกว่า มื้องัน (วันเฉลิมฉลอง) มีกรแห่พรเวสสันดรเข้าเมือง หมู่บ้านต่าง ๆ พร้อมพระสงฆ์ของหมู่บ้านนั้นจะแห่ขบวนของพระเวสสันดรอาจมีกัณหา ชาลี มัททรีรวมอยู่ด้วยเข้าสู่เมืองโฮงธรรมในขบวนจะมีการฟ้อนรำประกอบกลองยาวและบางหมู่บ้านอาจมีการแห่พระอุปคุตซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพระที่มีอิทธิฤทธิ์ในการประกอบกลองยาวและบางหมู่บ้านอาจมีการแห่พระอุปคุตซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพระที่มีอิทธิฤทธิ์ในการปราบมารและขจัดปัดเป่าปัญหาอุปสรรคทั้งปวง ๆไปตั้งไว้ในโฮงธรรมด้วย เรียกกันว่าหออุปคุตตอนเย็นของวันที่สอง จะมีการเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน (พระมาลัย) หากใครฟังเทศเรื่องพระเวสสันดรภายในหนึ่งวัน จะมีอานิสงส์เกิดในศาสนาพระศรีอาริย์หรือโลกพระศรีอาริย์ วันที่สามเป็นวันงานบุญพิธี เริ่มตักบาตรข้าวพร้อมกันเพื่อบูชาคาถาพัน ซึ่งพระเวสสันดรแต่งแบ่งภาษาบาลีจนครบ 1000 คาถาหลังจากนั้นมีการฟังเทศน์ "สังกาศ" (ศักราช) เป็นกัณฑ์ที่เริ่มต้นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา จนถึงปัจจุบันพร้อมทั้งทำนายอนาคตอยู่ด้วย จากนั้นเริ่มเทศน์กัณฑ์ทศพรไปจนจบเทศน์ อานิสงส์อันถือว่าเป็นการเสร็จพิธีการเทศน์ จะเริ่มตั้งแต่เช้าจะเสร็จก็ค่ำมืด ในช่วงกลางวันจะมีการถวายกัณฑ์เทศน์และอาหารบ้านอื่น ๆ ได้รับข่าวอาจจะมาร่วมด้วยก็จะจัดตั้งขบวนและเรี่ยไรเงินมาร่วมพิธีด้วยเรียกว่า กัณฑ์หลอน ในช่วงนี้กลองยาวจะมีบทบาทในการแห่กัณฑ์หลอนไปรอบ ๆ หมู่บ้าน เพื่อนำต้นกัณฑ์หลอนมาถวายสมทบกับกัณฑ์เจ้าภาพ

เดือนห้า บุญเดือนห้า หรือบุญสรงน้ำ ภาษาอีสานเรียกว่า "บุญฮดสรง" ตรงกับภาษากลางคือสงกรานต์หรือตรุษสงกรานต์เริ่มตั้งแต่เดือน 5 ขึ้น 15 ค่ำ จนถึงเดือน 6 ขึ้น 15ค่ำ เป็นวันที่พระอาทิตย์ย้ายราศีมีนไปอยู่ราศีเมษ การย้ายราศีพระอาทิตย์ทั่วไปเรียกว่า "สงกรานต์" แต่การย้ายราศีมีนไปอยู่ราศีเมษนี้เป็นการย้ายราศีที่สำคัญ จึงเรียกว่า "มหาสงกรานต์" เพราะเป็นการเริ่มต้นฤดูและเริ่มต้นปีใหม่ การกำหนดวันที่13 เมษายน เป็นวันเริ่มปีใหม่ กำหนดตามปฏิทินสุริยคติ(คือใช้เกณฑ์โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ 1 รอบ 1 ปี ทำให้เกิดฤดูทั้งสาม) เริ่มเคลื่อนจากปีเก่าเข้าสู่ปีใหม่ บุญสรงน้ำของชาวอีสานอาจจะทำกันถึง 7 วัน บางแห่ง 15 วันติดต่อกันกิจกรรมในงานบุญจะมีการสรงน้ำพระพุทธรูป พระภิกษุสงฆ์ สามเณร และรดน้ำผู้ใหญ่คือ พ่อ แม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครูบาอาจารย์และ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การสาดน้ำกนเอง การเล่นสาดน้ำกันที่ชาวอีสานเชื่อกันว่ามีฝนตกต้องตามฤดูกาล ในงานประเพณีสงกรานต์ จะมีขบวนแห่นางสงกรานต์ โดยใช้กลองยาวแห่นำขบวนนางสงกรานต์ไป

เดือนหก บุญบั้งไฟ หรือบุญเดือนหก เป็นงานบุญประเพณีที่สำคัญของชาวอีสาน ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งได้ตราไว้ในบทบัญญัติแห่งสังคมของอีสาน ในการจัดพิธีกรรมในบุญบั้งไฟนั้น ชาวอีสานจะดำเนินการด้วยความศรัทธา ร่วมร่วมแรงกันอย่างพร้อมเพียง ชาวอีสานมีความศรัทธาและความผูกพันกับพิธีกรรมสำคัญนี้อย่างแนบแน่น ดังจะพบว่าชาวอีสานที่จากไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด หรือในกรุงเทพฯ เมื่อทราบว่าในหมู่บ้านตนจะมีบุญบั้งไฟก็จะกลับไปร่วมพิธีกรรมอย่างสม่ำเสมอ การจัดงานบุญบั้งไฟนั้น เชื่อว่าเป็นการส่งข่าวหรือบอกข่าวแก่พระยาแถน (พระยาแถนหรือผีฟ้า ผีแถน คือเทพผู้ให้กำเนิดเกิดเป็นดิน เป็นฟ้า เป็นฝนในความเชื่อชาวอีสาน) ซึ่งมีหน้าที่ให้น้ำฝนแก่มนุษย์โลกทราบว่า ขณะนี้เกิดความแห้งแล้วและมวลมนุษย์ทั้งหลายกำลังขาดแคลนน้ำ การส่งบั้งไฟขึ้นไปนั้นเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ คือพระยาแถน หรือผีฟ้าแถน เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งปวงแก่โลก โดยปกติบุญบั้งไฟจะมีแค่สองวัน วันแรกหรือวันโฮม (วันรวม) นั้นคือวันที่ชาวบ้านใกล้เคียงได้รับการเชื้อเชิญเรียกว่าได้สลากใส่บุญจะมาถึงหมู่บ้านเจ้าภาพ พร้อมกับบั้งไฟที่แห่แหนมา โดยพระสงฆ์ของหมู่บ้านนั้นนั่งมาพร้อมกับขบวนบั้งไฟ ในการแห่ขบวนแห่บั้งไฟในขั้นตอนนี้ใช้กลองยาวแห่นำหน้าขบวน

เดือนเจ็ดทำบุญชำฮะ (ชำระ) หรือบุญเบิกบ้านเบิกเมือง ชาวอีสานเชื่อว่าเมื่อถึงเดือน 7 ต้องมีการทำบุญชำระจิตใจให้สะอาดเพื่อเตรียมตัวเข้าพรรษา งานบุญชำฮะนี้จะนิมนต์พระสงฆ์ไปเจริญพระพุทธมนต์ต่อจากนั้นก็จะมีการหว่านขี้หินแฮ่ (โปรยหินลูกรัง) ตามถนนหนทางของหมู่บ้านเสร็จแล้วพระสงฆ์จะสวดถอนบ้านเมือง เพื่อให้ชาวอีสานอยู่ดีมีสุขมั่นคงถาวร งานบุญชำฮะนี้น่าจะมีแนวคิดมาจากการเซ่นผีมเหศักดิ์หลักเมือง พระภูมิเจ้าที่และเพื่อชำระบ้านเมืองให้สะอาดต้องกระทำกันทุกปีหากปีใดไม่ปกติสุข เช่น ข้าวยากหมากแพงเกิดคดีวิวาทกัน เจ้าเมืองไม่ปกครองดองกัน ชาวอีสานเชื่อว่า หลักเมืองมีการเอนเอียงต้องมีการถอดถอนหลักบ้านแล้วปักใหม่ให้เที่ยงตรงเคล็ดลับดังกล่าวถือว่า ให้มีความสุขพืชพันธ์ธัญญาหารอุดมสมบรูณ์ กลองยาวมีบทบาทในเดือนน้อย โดยใช้กลองยาวตีแห่เพื่อความสนุกสนานรอบ ๆ หมู่บ้าน

เดือนแปด บุญเข้าพรรษา เป็นการทำบุญเนื่องในโอกาสที่พระภิกษุสงฆ์และสามเณรจะเข้าจำพรรษาเป็นเวลาตลอดไตรมาส (3 เดือน) มีเรื่องเล่าว่า ครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่เวฬุวันกลันทกะนิวาปะสถาน ณ เมืองราชคฤห์มีพระสงฆ์พวกหนึ่งเรียกว่า “ ฉัพพัคคีย์ ” เที่ยวไปมาตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อนและฤดูฝนไม่ได้หยุดพักเลยก็เที่ยวเหยียบย่ำกล้าและหญ้าที่เขียวทั้งสัตว์เล็ก ๆ เป็นอันตราย ประชาชนพากันติเตียนว่าแม้แต่นกยังรู้จักทำรังอาศัยบนยอดไม้หลบหลีกฝน แต่พระสมณะศากยะบุตรทำไมจึงเที่ยวอยู่ได้ทั้งสามฤดู เหยียบย่ำหญ้าและต้นไม้สิ่งที่เป็นของมีชีวิตทั้งหลายทำให้สัตว์ทั้งหลายตายไปเป็นอันมาก เมื่อพระภิกษุทั้งหลายได้ฟังคำตำหนิติเตียนเช่นนั้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จึงนำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์จำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน ชาวบ้านจะนำเครื่องไทยทานต่าง ๆ เป็นต้นว่า ผ้าอาบน้ำฝน ธูป เทียน น้ำมันและเครื่องสักการะอื่น ๆ ถวายแด่พระภิกษุสงฆ์และมีการฟังธรรมที่สำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งในกิจกรรมนี้ก็คือการแห่เทียนเข้าพรรษา บางแห่งมีการประกวดประชันต้นเทียนกันอีกด้วย ในขบวนแห่พรรษาได้มีการจัดขบวนแห่โดยใช้กลองยาวแต่ละหมู่บ้านนำหน้าขบวนและก็จะมีนางรำออกมาฟ้อนประกอบกลองยาว

เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน ในวันแรม 14 ค่ำเดือน 9 ซึ่งถือว่าเป็นวันที่ระลึกถึงญาติผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผีไร้ญาติหรือเปรต ชาวอีสานเชื่อกันว่าวันนี้เป็นวันยมบาลจะปล่อยเปรตนรกออกจากมาหากินในยามค่ำรุ่ง ดังนั้นจึงพากันตระเตรียมอาหารใส่กระทง ไปไว้ตามทางสามแพ่งบ้าง โคนต้นไม้บ้าง ต้นศรีมหาโพธิ์บ้างและตามพระเจดีย์บ้างเพื่อให้เปรตที่หิวโหยไม่ต้องมารบกวนลูกหลานของเขาและตอนเช้าก็นำอาหารไปที่วัดพร้อมทั้งกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ในเดือนนี้ไม่นิยมสมโภชด้วยกลองยาว เพราะคงเห็นว่าเป็นวันที่ระลึกถึงญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวบ้านจึงไม่มีอารมณ์รื่นเริงสนุกสนาน

เดือนสิบ บุญข้าวสาก เป็นการทำบุญที่แปลกไปจากการทำบุญธรรมดา เพราะมีการเขียนสลากของเจ้าของสำหรับอาหารและเครื่องไทยทานอื่น ๆ ไว้ในถาดเมื่อพระภิกษุรูปใดจับได้สลากและเครื่องไทยทานนั้น ก็รับอาหารและปัจจัยไทยทานของเจ้าภาพผู้นั้น นอกจากนี้ชาวอีสานจะมีการทำสำรับอาหารเล็ก ๆ ซึ่งอาจเป็นห่อข้าวเล็ก ๆ พร้อมหมากพลู ไปไว้หรือห่อไว้ตามต้นไม้ เจดีย์และสถานที่ที่สมควรภายในบริเวณวัดและยังนำสำรับอาหารไปเลี้ยงผีตาแฮก และนำอาหารไปโปรยตามไร่นา ถือกันว่าจะช่วยให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขต่อไป ในเดือนนี้ไม่นิยมสมโภชด้วยกลองยาว

เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา ไหลเรือไฟ หรือแห่ปราสาทผึ้งเป็นของชาวอีสานที่ชาวอีสานร่วมกันจัดทำบุญแห่ปราสาทขึ้นมา เพราะเชื่อกันว่าเป็นถวายผ้ากฐินด้วยจึงเรียกร่วมกันว่า " บุญกฐินและบุญหดหอปราสาทผึ้ง " ซึ่งหลวงพ่อผดุงแดวันประจันต์ (จันทร์อุตรนคร) ข้าหลวงเทศาภิบาลเมืองสกลนคร สมัยรัชกาลที่ 5 ได้เขียนไว้ในลัทธิธรรมเนียมราษฎร์ภาคอีสาน ตอนหนึ่งว่า " ทำปราสาทผึ้งถวายพระ " และถอดกฐินบ้างบางอาราม ส่วนการทำบุญปราสาทผึ้งมักมีการชุมนุมกันทุกบ้านทุกวัด การทอดกฐินจึงมีน้อย เพราะราษฎรชาวบ้านมีการขัดสนทั้งผ้าไตรบริขารที่จะใช้การถอดกฐินก็หายากทั้งราคาที่จะต้องซื้อก็แพง เมื่อกำหนดบุญปราสาทผึ้งได้แล้ว ก่อนวันกำหนดเล็กน้อยมีมรรคทายกวัดและผู้นำชุมชนจะเรียกผู้อาสามาร่วมสร้างองค์ปราสาทผึ้ง ซึ่งมีทั้งช่างฝีมือเรียกว่า " ชะบับ " และหนุ่มสาวที่จะมาช่วยเป็นลูกมืออีกส่วนหนึ่ง รูปปราสาททำด้วยไม้ไผ่เป็นโครงนอก และใช้ตอกจักสานให้เป็นรูปร่างเรือนปราสาทมีหลังคาหน้าจั่วหน้ามุข ยอดฐานจะประดิษฐ์เป็นทรงบัวเหลี่ยมเลียนแบบพระธาตุพนม ส่วนฐานจะมี 3—7 ชั้น มีความเชื่อเรื่องปราสาทผึ้งว่า เมื่อครั้งที่พระองค์จำพรรษาอยู่ในป่ารักขิตวัน มีช้างและลิงเป็นอุปัฏฐาก ช้างตักน้ำถวายส่วนลิงหาผลไม้และรวงผึ้งมาถวายพระพุทธเจ้า ลิงคั้นเอาน้ำผึ้งถวายเป็นนิจทุกวัน ส่วนรวงผึ้ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ดั้นเอาน้ำออกมีจำนวนมาก ครั้งนั้นมีคนมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เห็นขี้ผึ้งมากมายจะทำเทียนถวายพระพุทธเจ้า จึงได้นำเทียนเหล่านั้นมาตกแต่งประดับประดาเป็นปราสาทด้วยขี้ผึ้ง นำไปถวายพระพุทธเจ้า ปราสาทผึ้ง ครั้งนั้นประดิษฐ์กันได้สวยงามมาก ผู้คนเหล่านั้นจึงแห่แหนด้วยความปีติยินดีปรีดา นำไปถวายพระพุทธเจ้าหลังจากนั้นจึงกลายเป็นธรรมเนียมประเพณีของคนอีสานไป นอกจากนั้นจึงมีการแห่ปราสาทผึ้งด้วยกลองยาว

เดือนสิบสอง บุญทอดกฐิน มูลเหตุความเป็นมาของการทำบุญกฐินมีอยู่ว่า พระภิกษุเมืองปาฐา 30 รูป ได้เข้าเฝ้าพระองค์ที่ประทับที่พระเชตะวันมหาวิหารเมืองสาวัตถี พระพุทธองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นพระจีวรของพระภิกษุทั้ง 30 รูป เศร้าหมองและชุ่มไปด้วยน้ำและโคลนตม จึงทรงให้รับผ้ากฐินจากเจ้าศรัทธาได้ซึ่งก่อนหน้านี้พระภิกษุต้องแสวงหาจากซากศพเรียกว่าผ้าบังสุกุล นำมาย้อมผาด (สี) และนำมาเย็บติดกันเป็นผ้าจีวร ความทราบถึงพระนางวิสาขา ธิดาเศรษฐี นางจึงนำผ้ามาถวายเรียกว่าผ้ากฐิน กาลเวลาที่จะทำบุญกฐินนั้นมีเพียง 30 วัน นับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ในเดือนนี้มีการแห่ผ้ากฐินไปวัด กลองยาวเข้ามามีส่วนร่วมในการบรรเลงขบวนแห่องค์กฐิน

จากการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ฮีต 12 เดือน สรุปได้ว่าส่วนใหญ่ในแต่ละเดือนจะต้องมีกลองยาวอีสานเข้าร่วมในงานบุญประเพณีต่าง ๆ

คองสิบสี่ หมายถึง แนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อห้าม ข้ออนุญาต เพื่อให้สังคมหมู่คณะ ดำเนินไปในแนวเดียวกัน ให้เกิดความสามัคคี มีความร่มเย็นเป็นสุขแก่สังคม แก่ชุมชน ที่เรียกว่ากฎหมายโบราณนั่นเอง คือระบอบการปกครองหรือตัวบทกฎหมายสำหรับพระราชา เจ้าบ้านเจ้าเมืองผู้ปกครองเมืองมี 14 ข้อ คือ

ข้อ 1. เป็นกษัตริย์เจ้าพระยา ทรงแต่งตั้งผู้ซื่อสัตย์สุจริตมีความเคารพยำเกรง ขยันหมั่นเพียร บ่ข่มเหงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ให้เป็นอุปฮาดราชมนตรี

ข้อ 2. ให้เสนาอำมาตย์ ราชมนตรี สามัคคีพร้อมเพียงกัน ให้หมั่นประชุมกันอย่าให้ขาด ช่วยกันบริหารบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอยู่เป็นสุข

ข้อ 3. ทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม 10 ประการ คือ

- ทานบริจาคแก่สมณะพราหมณาจารย์
- ศีล ให้ตั้งอยู่ในปัญจศีลและอุโบสถศีลเป็นเนืองนิตย์
- ปริจาคะ บริจาคทรัพย์สร้างสาธารณะประโยชน์พัฒนาบ้านเมืองสร้างวัดวาอาราม ขุดน้ำบ่อก่อศาลา เป็นต้น
- มัททวะ เป็นความอ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง
- ตะปะ มีความอดทนสงบเสงี่ยมชำระจิตใจที่เศร้าหมอง
- อักโกธะ ไม่โกรธ ไม่ดุร้าย ไม่อาฆาตพยาบาท

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- อวิหิงสา ไม่เบียดเบียนข่มเหงทำร้ายน้ำใจผู้อื่น
- ขันติ มีความอดทนต่ออารมณ์ และเหตุการณ์ต่าง ๆ
- อวิโรจนะ ไม่ยินดียินร้าย ในสิ่งที่ดีและไม่ดีจนเกินงาม

ข้อ 4. เมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่ นิมนต์พระสังฆะเถระมาเจริญพระพุทธมนต์ บูชาเทวดาประจำเมืองนำน้ำอบน้ำหอมรดสรงพระสังฆะเถระผู้ใหญ่

ข้อ 5. ถึงวันขึ้นปีใหม่ให้เสนาอามาตย์ราชมนตรีปุโรหิตบัณฑิตราชบริวาร ถวายพระพรนำเครื่องราชบรรณาการ น้ำอบน้ำหอมหดสรงแก่องค์พระเจ้ามหาชีวิต

ข้อ 6. ถึงเดือนหก ให้นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ให้เจ้านายเสนาอามาตย์ราชมนตรีที่มีนามและยศ และเพียงหัวหมื่นหัวพัน หัวบ้านหัวเมือง ให้เป็นการซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน

ข้อ 7. ถึงเดือนเจ็ด ให้เลี้ยงเทพยาดาอารักษ์มเหศักดิ์หลังเมือง ตาเมือง เสื้อเมือง ท้องเมือง บูชาท้าวจาตุโลกบาล ทั้ง 4 คือ ท้าวธตรัฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักข์ ท้าวกุเวร เป็นต้น

ข้อ 8. ถึงเดือนแปด ให้นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์ ชำระเบิกบ้านเมือง สืบชะตาบ้านเมือง บูชาเทวดาอารักษ์ทั้งแปดทิศ เพื่อให้ชาวบ้านเมืองหายพะยาธิโรคาโพยภัยอันตราย ให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

ข้อ 9. ถึงเดือนเก้า ป่าวเตินให้ชาวบ้านทำบุญประดับดินอุทิศสวนกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

ข้อ 10. ถึงเดือนสิบ ป่าวเตินให้ประชาชนทำบุญข้างสากลากภัตร หยาดน้ำอุทิศให้เทพยดาอารักษ์หลักเมืองผู้รักษา พระพุทธศาสนา กับทั้งญาติพี่น้องผ่าวงศ์ตระกูลแห่งตนเทอญ

ข้อ 11. ถึงเดือนสิบเอ็ด ให้ป่วนเตินประชาชนราษฎรไปทำบุญออกพรรษา ให้ทำมุธาถิเสกและนมัสการพะธาตุเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ์ อันเป็นศรีบ้านเมืองทุก ๆ ปีอย่าให้ขาด

ข้อ 12. ถึงเดือนสิบเอ็ดตั้งแต่แรม 1 ค่ำ ถึงกลางเดือนสิบสองเป็นกาลทาน ให้ศรัทธาประชาชนไปทำบุญทอดกฐินตามวัดวาอารามต่าง ๆ อย่าให้กฐินตามวัดต่าง ๆ ตกค้าง

ข้อ 13. เมื่อถึงเดือนสิบสองให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมารวมตัวกันที่หน้าพระลานหลวง พร้อมกันแห่สมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตไปสรงน้ำในแม่น้ำจัดให้ทำบุญ ชวงฮือกันวัดละหนึ่งลำ (ปัจจุบันจัดเป็นประเพณีลอยกระทง)

ข้อ 14. ให้มีสมบัติคูนเมือง หรือค่าควรเมืองอันประเสริฐ 14 ประการ คือ

1. หูเมือง ไดแก่ มีทูตานุทูตราชทูตผู้ฉลาดปัญญาดี
2. ตาเมือง มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตสอนอรรถสอนธรรม
3. แก่นเมือง มีพระสงฆ์เจ้าฉลาดแตกฉานทรงธรรม ทรงวินัย
4. ประตูเมือง ให้มียานพาหนะอาวุธยุทโธปกรณ์ไว้ป้องกันอริราชศัตรู

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ข้อ 11. เมื่อเห็นพระภิกษุสังฆะเจ้ากายมา ให้นั่งลงยกมือไหว้ก่อน ให้เพิ่นกายไปก่อนแล้วจึงค่อยไป หรือจึงค่อยเจรจา

ข้อ 12. อย่าเหยียบย่ำเงา เจ้าพรภิกษุตนมีศีลบริสุทธิ์

ข้อ 13. อย่าเอาอาหารที่เป็นเงียนกินของตนแล้วไปทานให้แก่พระสังฆะเจ้าและเอาไว้ให้ตัวกิน ให้พ่อผัวแม่ผัว พ่อผัวแม่ผัวกินมันสิกาลเป็นบาปอย่างมหันต์ในปัจจุบันและชาติหน้า

ข้อ 14. อย่าเสพเมถุน กามคุณ ในวันศีล วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันมหาสงกรานต์ ถ้าดื้อเฮ็ดลูกเต้าเกิดมาสิเป็นคนดื้อด้าน หยาบแข็งกระด้าง บอกยากสอนยาก บ่งฟังความ (พระครูหมรชยาภวัฒน์. 2543 : 5-6)

บทบาทของกลองยาวคณะเทพนิมิตในเขตอำเภอวาปีปทุม

อำเภอวาปีปทุมมีงานเทศกาลสำคัญและเป็นงานประจำปีของชาวอำเภอวาปีปทุม นั่นก็คือ งานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี ในงานจะมีการออกร้านของหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของชาวอำเภอวาปีปทุม มีการแสดงแสง — สี — เสียง เกี่ยวกับตำนานของอำเภอวาปีปทุมและนอกจากนั้นในงานยังมีการประกวดกลองยาวชิงถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารีด้วย ซึ่งในการจัดงานนั้นได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและได้บรรจุงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน ไว้ในปฏิทินการท่องเที่ยวของไทยด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติกลองยาว

กลองยาว คือ เครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง ทำจากไม้แล้วขึงหน้าด้วยหนัง ใช้ไม้หรือมือตีให้เกิดเสียง มีอยู่ด้วยกันหลายชนิด รูปแบบแตกต่างกันไป ลักษณะการเล่นเครื่องดนตรีชนิดนี้ เรียกว่า ตีกลอง ใช้สำหรับประกอบจังหวะในวงดนตรีต่าง ๆ คนไทยรู้จักกลองมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ไม่ว่าจะมีงานรื่นเริงใดกลองเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับวงดนตรี เสียงทุ้ม ๆ ให้จังหวะ เร็วบ้าง ช้าบ้าง ในวงดนตรีพื้นเมืองเช่น รำวง กลองยาว มหรสพอย่างลิเก ลำตัด วงดนตรีไทย เช่น วงปี่พาทย์ วงมโหรี หรือจะเป็นวงดนตรีสากล ก็ต้องใช้เครื่องดนตรีชนิดนี้ทั้งสิ้น การตี ใช้บรรเลงประกอบในวงดนตรีเพียงอย่างเดียว เพราะได้ใช้เป็นสัญญาณในการบอกเหตุต่าง ๆ ตามหลักฐานโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยามีหอสัญญาณซึ่งจะแขวนกลองลักษณะเดียวกับกลองทัดหนึ่งใบ ฆ้องหนึ่งใบ และมีคนเฝ้าตีกลองและฆ้องหนึ่งคน น่าจะเป็นที่มาของคำว่า ทุ่มและโมง เพราะในตอนกลางวันจะมีคนตีฆ้องเรียกว่า โมง ตามเสียงฆ้องและในเวลากลางคืนคงจะตีกลอง จึงเรียกว่าทุ่มตามเสียงกลอง นอกจากจะตีสัญญาณทุ่มและโมงแล้ว ยังมีหอกลองสำหรับเก็บกลองที่มีขนาดใหญ่ เล็ก ต่าง ๆ กัน ในบริเวณวัด สำหรับบอก

เวลาทำวัตรและฉันภัตราหาร ซึ่งกลองตามวัดต่าง ๆ ส่วนมากแล้วจะมีผู้นำมาถวายวัดเพื่อบุญกุศล การทำกลองยาวไม่ใช่จะทำกันง่าย ๆ นัก แต่เป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะและความ ประณีตอย่างมาก ฉะนั้นบุคคลที่จะทำเช่นนี้ได้สำเร็จจะต้องมีใจรักเป็นพื้นฐาน นอกจากนั้นช่างทำกลองยาวจะต้องมี คุณสมบัติต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น ต้องเป็นผู้ที่มีศิลปะ มีความละเอียดอ่อน ประณีต ขยัน มีความ พยายาม และอดทน เพราะคุณสมบัติเหล่านี้จะส่งผลให้ทำงานมีคุณภาพยิ่งขึ้น ในการทำกลองยาวมี วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

กลองหาง (กลองยาวแบบลาว)

กลองหาง เป็นชื่อเรียกกลองลำตัวยาวที่มีเสียงแหลมของชาวไทยลาว มีชื่อเรียกอื่น ๆ ว่า กลองแอว กลองตืน (ถ้าลำตัว – หางสั้น เรียกว่า กลองโทน) แต่คนโดยทั่วไปมักเรียกกลองหางว่า กลองยาว เนื่องจากมีรูปร่างเป็นแบบเดียวกันกับกลองยาวของชาวไทยภาคกลาง ส่วนที่เรียกกลองยาว หรือกลองแอว หรือกลองตืนนั้น เป็นเพราะรูปทรงของกลองชนิดนี้มีเอวคอดตรงส่วนกลาง (จึง เรียกว่า กลองแอว หรือกลองเอว) ส่วนถัดจากเอวลงไปผายออกเหมือนเป็นหางของกลอง (จึงเรียกว่า หางกลอง) และส่วนปลายสุดของกลองหางใช้เป็นที่ตั้งพื้นให้ลำตัวกลองทรงตัวในแนวดิ่งได้เหมือน เป็นส่วนเท้าของกลอง (จึงเรียก กลองตืน)

ลำตัวของกลองหางทำจากท่อนไม้ขนุน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 2 คืบ (40 เซนติเมตร) และยาว ประมาณ 2 ศอกครึ่ง (70 - 80 เซนติเมตร) หรือ คะเนเอาว่าเมื่อท่อนไม้นั้น เป็นกลองสำเร็จแล้ว เอาตั้งพื้นหน้ากลองจะต้องสูงถึงระดับเอวของผู้ตีและส่วนเอวของกลองอยู่ระดับ เข่า เมื่อจะทำท่อนซุงออกเป็น 2 ส่วนเท่ากัน รูปทรงส่วนบนให้เป็นทรงกระบอกกลวงให้ เหมือนถ้วย แก้ว ตรงจุดแบ่งครึ่งของท่อนซุงจากทุก ๆ ด้านทำให้โค้งมนคอดเข้าหาใจกลางท่อน แล้วผายออกไป ยังส่วนล่างสุดของท่อน ทุก ๆ ด้านทำเส้นนผ่าศูนย์กลางกว้างกว่าขอบหน้าตัดของตัวกลอง ประมาณ 2 – 3 ข้อนิ้วมือ (4 – 6 เซนติเมตร) เจาะรูไว้ร้อยเชือกหรือเส้นหนังไว้หลาย ๆ รู รอบ ๆ แผ่นหนังนั้น เพื่อร้อยเชือกดึงแผ่นหนังไปคล้องยึดกับห่วงลวดเส้นใหญ่ที่ขดอยู่ในร่องที่เซาะไว้บริเวณเหนือส่วน เอวของลำตัวกลองร้อยเส้นหนังจากแผ่นหนังหน้ากลองไปยึดกับเส้นลวดไขว้กันไปมา

กลองหางใช้สายเชือกผูกสะพายไหล่แล้วตีด้วยฝ่ามือทั้งซ้ายและขวา ทำกระสวนจังหวะ ร่วมกับกลองตี้งโดยกลองหางบรรเลงรายละเอียดของกระสวนจังหวะ ตัวอย่างเช่น ถ้าตีทำกระสวน จังหวะกลองหางต้องบรรเลงกระสวนจังหวะทั้งหมด ต้องทำสำเนียงว่า " เปิ่ดเปิง / เปิงเปิง เปิ่ดเปิง / เปิง "

สำเนียง " เปิ่ด " ทำด้วยการตีหน้ากลองด้วยฝ่ามือแล้วปิดฝ่ามือไว้กับหนังหน้ากลองนั้น

สำเนียง " เปิง " ทำด้วยการตีหน้ากลองด้วยฝ่ามือแล้วเปิดฝ่ามือออกจากหน้ากลอง

กลองยาวมีใช้อยู่ทั่วไปในท้องถิ่นภาคอีสาน ใช้ประสมกับวง กลองตึ้ง โดยใช้กลองหางหลายใบ ไม่จำกัดจำนวนกับกลองตึ้งเพียงใบเดียว วงดนตรีกลองหางอาจใช้กลองหาง 6 – 12 ใบ เวลาบรรเลงทำกระสวนจังหวะนั้น ผู้เล่นกลองหางทุกคนต้องทำกระสวนจังหวะเดียวกัน ทำให้เสียงกลองหางดังอึกทึกเซ็งแซ่ได้ยินไปไกล

วงกลองหางใช้บรรเลงนำหน้าขบวนแห่ต่าง ๆ ในทุกเทศกาล เช่น แห่นาค แห่ก๊ฌฑ์เทศน์ แห่เทียน แห่ดอกไม้ แห่บั้งไฟ ฯลฯ ฉะนั้นการเล่นกลองยาวจึงผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวอีสานมาโดยตลอด และโดยเฉพาะที่จังหวัดมหาสารคามได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีคณะกลองยาวประยุกต์มากที่สุดในภาคอีสาน คือ มีคณะกลองยาวประมาณไม่ต่ำกว่า 300 คณะ ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องกลองยาวอีสาน โดยเลือกศึกษากลองยาวของอำเภอวาปีปทุม เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญทางด้านดนตรี การละเล่น ของอีสานตลอดจนเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาเพิ่มเติมด้านวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านต่อไป

ก่อนอื่นที่จะกล่าวถึงในเรื่องของกลองยาวในอำเภอวาปีปทุม นั้น ผู้วิจัยขอนำรายละเอียดเกี่ยวกับการเกิดงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นงานประเพณีประจำปีของชาวอำเภอวาปีปทุม และที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในเรื่องของการประกวดกลองยาวชิงถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี มากล่าวโดยสังเขปเพื่อเป็นการนำเข้าสู่เรื่องกลองยาวของอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

งานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน

ประวัติความเป็นมา

กลองยาว นับเป็นดนตรีชนิดหนึ่งที่นิยมกันมากในภาคอีสาน ทั้งนี้เพราะกลองยาวสามารถใช้เป็นเครื่องประโคมในงานและนำขบวนแห่ต่าง ๆ ได้ทุกงาน ทุกประเพณี ยกเว้นงานศพเท่านั้น ฉะนั้นการเล่นกลองยาวจึงผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวอีสานมาโดยตลอด และโดยเฉพาะที่จังหวัดมหาสารคามได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีคณะกลองยาวประยุกต์มากที่สุดในภาคอีสาน คือ มีคณะกลองยาวประมาณไม่ต่ำกว่า 300 คณะ (วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมหาสารคาม : 125)

นอกจากจังหวัดมหาสารคามจะมีคณะกลองยาวมากที่สุดในภาคอีสานแล้ว ที่อำเภอวาปีปทุม บ้านตลาดโพธิ์ ตำบลหวาย ยังมีช่างทำกลองยาวฝีมือดีอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งได้ให้ความสำคัญและมุ่งมั่นในการผลิตกลองยาวมาโดยตลอด นั่นก็คือ นายเที่ยง พินทะปะกัง นอกจากนายเที่ยงจะมีชื่อเสียงในด้านการผลิตกลองยาวแล้ว ยังได้ตั้งคณะกลองยาวเป็นของตัวเองคือ “ คณะเทพนิมิต ” นอกจากนั้นยังเป็นครูฝึกสอนการตีกลองยาว และการฟ้อนรำประกอบกลองยาวอีกด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จากความนิยมในการเล่นกลองยาวของชาวอีสาน ดังได้กล่าวมาแล้วนั้นประกอบกับความโดดเด่นของจังหวัดมหาสารคามที่ได้ชื่อว่ามีคณะกลองยาวมากที่สุดในภาคอีสานและที่อำเภอวาปีปทุมก็มีช่างผลิตกลองฝีมือดี ดังนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงามทางด้านดนตรีของชาวอีสานไม่ให้เสื่อมสูญไป และเพื่อเป็นการส่งเสริมเผยแพร่ให้ทั่วไปได้ตระหนักในคุณค่าของ " กลองยาว " ดนตรีชิ้นเอกที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวอีสานมายาวนาน ชาววาปีปทุม ซึ่งนำโดย นายสุรศักดิ์ ชาญยุทธ นายอำเภอวาปีปทุมสมัยนั้น จึงได้ริเริ่มจัดงานเทศกาลประจำปีขึ้น และให้ชื่อว่า " งานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน " โดยมีรูปแบบของงานคือ ได้มีการจัดนิทรรศการของดีพื้นบ้านของตำบลต่าง ๆ ในอำเภอวาปีปทุม และจุดเด่นของงานก็คือ ได้จัดให้มีการประกวดแข่งขันการเล่นกลองยาว ทั้งประเภทพื้นบ้าน และประเภทประยุกต์ ซึ่งคณะที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ จะได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานจาก **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี** ฉะนั้นคณะกลองยาวที่สมัครเข้าทำการประกวดแข่งขันจึงไม่ใช่เพียงแต่คณะกลองยาวที่อยู่ในอำเภอวาปีปทุม หรือ จากจังหวัดมหาสารคามเท่านั้น แต่จะได้รับความสนใจจากคณะกลองยาวจากแทบทุกจังหวัดในภาคอีสาน เพราะทุกคณะต่างก็หวังจะได้ครอบครองถ้วยพระราชทาน ซึ่งนับเป็นเกียรติและความภาคภูมิใจยิ่งแก่คณะกลองยาวที่ได้รับอันทรงเกียรตินี้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้งานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน เป็นงานที่ยิ่งใหญ่และได้รับความสนใจจากบุคคลทั่วไปนอกจากนี้ยังได้มีการแสดง แสง — สี — เสียง ที่ยิ่งใหญ่ตระการตาในวันเปิดงานอีกด้วย

" งานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน " ได้จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการทุกหน่วย พ่อค้า ประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบล และได้กำหนดเอาวันที่ 12 — 14 มีนาคม ของทุกปีเป็นวันงาน ทั้งนี้เพราะช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการที่จะจัดงานรื่นเริงขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงที่ชาวไร่ ชาวนา ส่วนใหญ่เสร็จสิ้นจากฤดูเก็บเกี่ยว ถึงแม้ว่าอากาศในช่วงเวลานั้นจะร้อนบ้างเพราะกำลังจะย่างเข้าสู่ฤดูร้อน แต่ฝนก็ยังไม่ตก จึงนับเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุด และแล้วงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน ก็ได้กลายเป็นงานประเพณีประจำปีของชาวอำเภอวาปีปทุมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

จากนั้นการจัดงานประเพณีนี้ก็ได้พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่รู้จักแพร่หลายของคนทั่วไป ในปี พ.ศ. 2543 นายอำเภอสมใจ ไวปรีชี และคณะทำงานทุกฝ่ายก็ได้มีมติให้ขยายวันในการจัดงานขึ้นจากเดิมมีเพียง 3 วัน เพิ่มเป็น 5 วัน คือเดิมจัดวันที่ 12 — 14 มีนาคม ก็ได้ขยายเป็นวันที่ 12 - 16 มีนาคม และได้ถือปฏิบัติ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ที่น่าภาคภูมิใจมากที่สุดประการหนึ่งของชาวอำเภอวาปีปทุมก็คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้บรรจุงาน " ประเพณีงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน " เข้าไว้ในปฏิทินการท่องเที่ยวไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ปัจจุบันงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน ของชาวอำเภอวาปีปทุมจะจัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปีเพราะมีความเหมาะสมในหลายด้าน ๆ

จุดประสงค์ในการจัดงาน

ในการจัดงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน ขึ้นมานั้น มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ

1. เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงประโยชน์ ความสำคัญของ " กลองยาว "
2. เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอ " ของดีพื้นบ้าน " ด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่ในเขตอำเภอวาปีปทุมออกสู่สาธารณชน
3. เพื่อให้ประชาชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน
4. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมการเล่นกลองยาวและภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านต่าง ๆ
5. เพื่อให้ " งานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน " เป็นงานประจำปีของชาวอำเภอวาปีปทุมตลอดไป

รูปแบบของงาน

รูปแบบของงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน มีลักษณะการจัดงานคล้ายกับการจัดงานประเพณีทั่ว ๆ ไป ในภาคอีสาน แต่จุดเด่นของงานออนซอนกลองยาว คือ " การแข่งขันกลองยาว " ซึ่งทางอำเภอวาปีปทุมได้ขอพระราชทานถ้วยรางวัลจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ซึ่งนับเป็นถ้วยรางวัลที่ยิ่งใหญ่และเป็นเกียรติแก่ชาวอำเภอวาปีปทุมและคณะกลองยาวที่ได้รับรางวัลเป็นอย่างยิ่ง สำหรับรายละเอียดของการจัดงานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน เป็นดังนี้

1. การแข่งขันกลองยาว ในการประกวดแข่งขันกลองยาวนั้น ทางอำเภอวาปีปทุมได้มอบหมายให้ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยเปิดรับสมัครกลองยาวทั่วภาคอีสาน และในการแข่งขันได้แบ่งประเภทของกลองยาวออกเป็น 2 ประเภท คือ
   1.1 กลองยาวอนุรักษ์ หรือ กลองยาวพื้นบ้าน เป็นการเล่นกลองยาวแบบดั้งเดิม ไม่มีเครื่องดนตรีสากล (ออร์แกน) เข้ามาประกอบจังหวะ แต่มีเฉพาะ กลองยาว รำมะนา (กลองตุ้ม) ฉาบ ฉิ่ง พิณ กั๊บแก๊บ เป็นต้น และการแต่งกายก็เน้นแบบพื้นบ้าน ซึ่งปัจจุบันการประกวดประเภทนี้ ได้ถูกยกเลิกไปแล้วเพราะตามกติกาในการประกวดนั้น จะต้องมีคณะกลองยาวที่เข้าร่วมประกวดไม่ต่ำกว่า 5 คณะจึงจะจัดการประกวด

ได้ แต่เนื่องจากในปัจจุบันไม่ค่อยมีคณะกลองยาวที่บรรเลงในลักษณะเช่นนี้ และสมัครไม่ถึง 5 คณะ และมีแนวโน้มว่าจะอัญเชิญถ้วยพระราชทาน ฯ เข้ามามอบให้จังหวัดมหาสารคาม จัดการประกวดในประเภทดังกล่าว ต่อไป

1.2 กลองยาวประยุกต์ เป็นการเล่นกลองยาวที่มีเครื่องดนตรีสากล (ออร์แกน) ให้จังหวะประกอบซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในปัจจุบัน เพราะมีลีลา จังหวะที่ตื่นเต้น เร้าใจ ทันสมัยและสนุกสนาน

2. การจัดนิทรรศการของดีพื้นบ้าน หน่วยที่รับผิดชอบในการจัดนิทรรศการ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบล โดยให้แต่ละตำบลออกร้านจัดนิทรรศการเพื่อนำเสนอของดีพื้นบ้านอีสาน เช่น ผ้าไหม ไวน์หมากหม่อน และชาใบหม่อนของตำบลนาข่า หมวกใบตาลและหวด จากตำบลหนองแสน จ่อใหญ่จากตำบลโคกสี เป็นต้น ในการจัดนิทรรศการมีทั้งการสาธิตและขายสินค้าเพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป
3. การประกวดธิดากลองยาว รับผิดชอบในการดำเนินงานโดย สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวาปีปทุม การประกวดธิดากลองยาวนี้เป็นการเพิ่มสีสันและสร้างบรรยากาศของงานให้น่าสนใจและมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น
4. การแสดง แสง สี เสียง ในพิธีเปิดงาน ซึ่งเป็นการแสดงถึงประวัติ ความเป็นมาของชาวอำเภอวาปีปทุม ตลอดจนสะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เป็นการสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจให้แก่คนในท้องถิ่น และยังทำให้ผู้ที่มาเที่ยวงานรู้จักอำเภอวาปีปทุมในด้านต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น การแสดง แสง สี เสียง นี้จึงมีส่วนทำให้งานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน มีความเป็นสากลยิ่งใหญ่ และเป็นที่รู้จักแพร่หลายแก่คนทั่วไป ในปีแรกของงาน คือ พ.ศ. 2539 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการแสดง คือ โรงเรียนดงใหญ่วิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ปี พ.ศ. 2540 – 2547 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการแสดง คือ โรงเรียนวาปีปทุม
5. มหรสพสมโภชและการแสดงบนเวที การสมโภชงานออนซอน ฯลฯ ก็จะไปว่าจ้างคณะหมอลำและวงดนตรีที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมในยุคนั้น ๆ มาสมโภชงาน เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาเที่ยวชมงาน โดยจะเก็บค่าผ่านประตูคนละ 20 บาท นอกจากจัดให้มีมหรสพสมโภชประเภทหมอลำและวงดนตรีแล้ว ที่เวทีกลางยังจัดให้มีการแสดงของนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตอำเภอวาปีปทุม การจัดประกวดร้องเพลง การจัดเดินแฟชั่นผ้าไหม ซึ่งจัดโดยกลุ่มแม่บ้านและพ่อค้าประชาชนชาวอำเภอวาปีปทุม

ในส่วนของกลองยาวคณะเทพนิมิตนั้นก่อตั้งโดย นายเที่ยง พินทะปะกัง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทอย่างยิ่งในเรื่องกลองยาวของอำเภอวาปีปทุม ในที่นี้ผู้วิจัยจึงได้นำประวัติของบุคคลผู้นี้มาประกอบในเนื้อหาส่วนนี้ด้วย

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงของวงกลองยาวคณะเทพนิมิต

1. กลองยาวอีสาน เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี เป็นกลองหน้าเดียว หุ้มด้วยหนังสัตว์ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8-10 นิ้ว ปัจจุบันนิยมใช้หนังวัวขึงให้ตึงด้วยเชือกในล่อนใยทะเลขึงหน้ากลองเพราะคุณสมบัติไม่ลื่นและไม่ยืดทำให้กลองตุ้มอยู่ได้นานวัสดุที่ใช้ในการถ่วงหน้ากลองนิยมใช้ข้าวสุกคลุกกับขี้เถ้าให้เหนียวสำหรับติดหน้ากลอง เพื่อถ่วงหรือปรับระดับเสียงให้ไพเราะ แต่ปัจจุบันได้พัฒนามาใช้กล้วยตากแทน เพราะเก็บไว้ได้นานกว่าข้าวสุกคลุกกับขี้เถ้า ตัวกลองนิยมใช้ไม้ขนุนเพราะมีน้ำหนักเบาและเสียงดังกังวานไพเราะตลอดทั้งมีรูปลักษณ์ที่สวยงาม ลักษณะการตีกลองยาวจะตีดำเนินทำนองไปเรื่อย ๆ ตามจังหวะของตัวมันเอง

2. กลองรำมะนา ชาวอีสานเรียกว่ากลองตุ้มเป็นกลองขนาดใหญ่ มีหน้าเดียวหน้ากลองหุ้มด้วยหนังวัวหรือหนังควายขึงด้วยหนังเส้นให้ตึง ต่อมานิยมขึงด้วยเชือกในล่อนใยทะเล เพราะไม่ลื่นไม่ยืด สะดวก หาง่าย หน้ากลองมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8-14 นิ้ว ตีด้วยมือหรือไม้นวมหุ้มผ้าให้แน่น โดยจะมีคนหาม 2 คน ลักษณะหน้าที่ของกลองรำมะนา จะทำหน้าที่เป็นตัวหลักของวง จะมีหน้าที่ควบคุมวงทั้งหมด

3. ฉาบหรือแฉ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทหนึ่งทำจากโลหะผสม รูปร่างคล้ายจานหรือฝาหม้อ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 9-12 นิ้ว ใช้สำหรับตีขัดจังหวะกับฉิ่ง ในการบรรเลงกลองยาวฉาบจะมีจังหวะสนุกสนานเร้าใจ เสียงดัง แฉ้ แฉ้ แฉ้ /แฉ้ แฉ้ / แฉ้ แฉ้ / แฉ้ แฉ้ หน้าที่ของเครื่องดนตรีชนิดนี้ จะตีตามจังหวะของกลองยาว หรือบางครั้งตีแบบสอดแทรกตีขัดและการตีจะมีลีลาท่าประกอบ

4. หมากกั๊บแก้บ เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะชนิดหนึ่งที่ทำด้วยไม้รูปร่างสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณ 1.5 นิ้ว ยาวประมาณ 12 นิ้ว ใช้ถือเล่นมือละ 1 คู่ หน้าที่ของเครื่องดนตรีชนิดนี้ ส่วนมากแล้วจะเน้นลีลาท่าทาง ในการเล่นมากกว่าการตีและจะมีลีลาท่าทางไม่เหมือนเครื่องดนตรีชนิดอื่น หรือคนในวงเรียกว่า"ตัวตลก"เพราะการเล่นมีลักษณะท่าทางเหมือนกับหยอกล้ออยู่ตลอดเวลา และทำให้คนดูเกิดความสนุกสนาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การไหว้ครู

คำไหว้ครูของชาวคณะกลองยาวลูกอีสานพัฒนา

(ตั้งนะโม 3 จบ)

นะโมตัสสะ ภะคะวะโต อรหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (สามจบ)

(แล้วตามด้วย) นะพุทธโธ นะอิม นะอ้อย นะอ่อยล่อย หลงจิตหลงใจ หลงให้แก่ของกู เป็นท่าเห็นจิตตัง

คำแปล ขอให้พระครูจงคุ้มครองแก่พวกเราเวลาที่พวกเราออกแสดง และขอให้คนนี้มาชมจงหลงจิตหลงใจเห็นชอบที่พวกเราแสดง และจงขอให้รางวัลแก่พวกเรา

คาถาเจิมแป้ง (ตั้งนะโม 3 จบ)

นะโมตัสสะ ภะคะวะโต อรหะโต สัมมาสุมพุทธัสสะ (3 จบ)

(แล้วตามด้วย) อมแป้งอ่อนให้หน้าดูอ่อนปนแสงจันทร์ ให้รายฟันดูงามปานแสงอาทิตย์ อมจับจิต อมจับใจ อมสะติด (ท่อง 3 จบ)

คำแปล เวลาที่ทาแป้งใส่หน้านั้นขอให้คนที่มาดู จงหลงดีหลงงามว่า มีความสวยงาม และมีความร่าเริงอยู่ตลอดเวลา และชอบใจเวลาแสดง

อุปกรณ์ที่นำมาใช้ไหว้ครู

1. แป้ง	1	กระป๋อง
2. เงิน	12	บาท
3. ดอกไม้	5	คู่
4. ธูป	9	ดอก
5. เทียน	2	เล่ม
6. เหล้า	1	ขวด

รูปแบบและวิธีการบรรเลงกลองยาวคณะเทพนิมิต

รูปแบบการบรรเลงประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ดังต่อไปนี้

กลองยาวอีสาน กลองตุ้ม ฉาบ หมากกั๊บแก้บ

ลักษณะการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดในวงกลองยาวอีสานคณะเทพนิมิตมีการบรรเลงดังต่อไปนี้

กลองยาว เป็นการตีกลองยาวอีสานมี 3 เสียง

เสียงเป๊ง เป็นการตีแบบเปิดหน้ากลอง

เสียงเป๊ด เป็นการตีแบบเปิดหน้าแต่มือจะประคบหน้ากลองเล็กน้อย

เสียงปะ เป็นการตีแบบปิดหน้ากลอง

เสียงตุ้ม เป็นการตีกลองตุ้มมี 1 เสียง

เสียงตุ้ม เป็นการตีเปิดหน้ากลอง

ฉาบ เป็นการตีฉาบมี 2 เสียง

เสียงแฉ้ เป็นการตีแบบหน้าของฉาบ

เสียงกั๊บ เป็นการตีปิดหน้าของฉาบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จังหวะทับหน้ากลองยาวอีสานคณะเทพนิมิต อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคามมีทั้งหมด 14 หน้าทับดังนี้

ลักษณะแทนจังหวะหน้าทับของกลองยาวอีสานคณะเทพนิมิต

เสียงเป๊ิง แทนด้วยสัญลักษณ์ ป๊ี

เสียงเป๊ิด แทนด้วยสัญลักษณ์ ป

เสียงตุ้ม แทนด้วยสัญลักษณ์ ต

เสียงแน้ แทนด้วยสัญลักษณ์ ฉ

เสียงกั๊บ แทนด้วยสัญลักษณ์ ก

หน้าทับที่ 1

ฉาบ	- - - -	- ฉ - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- - - -	- ป — ป๊ี	ป๊ี ป๊ี ป๊ี ป๊ี	- ป๊ี - -
กลองตุ้ม	- - - ต	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต

หน้าทับที่ 2

เนื้อหลักที่ 1

ฉาบ	- ฉ - ฉ	- ฉ - -	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- ป๊ี - ป	- ป๊ี - -	ป๊ี ป๊ี ป๊ี ป๊ี	- ป๊ี - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เนื้อหลักที่ 2

ฉาบ	-ฉ - ฉ	- ฉ - -	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- ป๊ี - ป	- ป - -	ป๊ี ป๊ี ป๊ี ป๊ี	-ปะ - ป๊ี	ป๊ี ป๊ี ป๊ี ป๊ี	-ปะ -ป๊ี	ป๊ี ป๊ี ป๊ี ป๊ี	- ป๊ี - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต	ต ต ต ต	- - - -	ต ต ต ต	- - - -	ต ต ต ต	- - - ต

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- ป๊ี - ป๊ี	- ป - ป	- ป - ป	- ป - -
กลองตุ้ม	- ต - ต	- ต - ต	- ต - ต	- - - ต

หน้าทับที่ 3

ฉาบ	- - - ฉ	- - - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- - - ฉ
กลองยาว	- - - ปี	- - - ปี	ปี ปี ปี ปี	- - - ปี
กลองตุ้ม	- - - -	- ต - -	ต ต ต ต	- ต - -

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปะ -ปี	ปี ปี ปี ปี	-ปี - ปี	- ปี - ปี	- ปี - ปี
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- ต - ต	- ต - ต	- ต - ต

หน้าทับที่ 4

ฉาบ	- - - ก	- ฉ - -
กลองยาว	- - - ปะ	- ปี - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- - - -	- - - -	- - - -
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปี - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปี - ปี	- ปี - ปี	- ปี - -
กลองตุ้ม	- - - ต	- ต - ต	ต ต ต ต	- ต - ต	- ต - ต	- ต - ต

หน้าทับที่ 5

ฉาบ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ
กลองตุ้ม	- - - ปี	- - - ปี	- - - ปี	- - - ปี
กลองตุ้ม	- - - -	- ต - -	- ต - -	- ต - -

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	-ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	-ฉ - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	-ฉ - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ — ฉ
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปี - ปี	ปี ปี ปี ปี	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- ต - ต	ต ต ต ต	- ต - ต	ต ต ต ต	-ต - ต	ต ต ต ต	-ต — ต

หน้าทับที่ 6

เนื้อหลักที่ 1

ฉาบ	- - - -	- ฉ - ฉ	- ฉ - -	- ฉ - ฉ
กลองยาว	- - - -	- ปี - ปี	- ปี - -	- ปี - ปี
กลองตุ้ม	- - ต ต	- - - ต	- - - ต	- - - ต

เนื้อหลักที่ 2

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- - ปี ปี	- ปี - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปี - -
กลองตุ้ม	- - ต ต	- ต - ต	ต ต ต ต	- ต - ต

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	-ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ก -ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ
กลองยาว	- ปี ปี ปี	-ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	-ปี — ปี	ปี - ปี	ปี - ปี
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- ต - ต	- ต - ต	- - - ต

หน้าทับที่ 7

เนื้อหลักที่ 1

ฉาบ	- - ฉ ฉ	- ฉ ฉ ฉ	- ฉ - -	- ฉ ฉ ฉ
กลองยาว	- - ปี ปี	- ปี ปี ปี	- ปี - -	- ปี ปี ปี
กลองตุ้ม	- - ต ต	- ต ต ต	- - - ต	- ต ต ต

เนื้อหลักที่ 2

ฉาบ	- ก - ก	- ก - ฉ	- ฉ - -	- ฉ ฉ ฉ
กลองยาว	- ปะ - ปะ	- ปะ - ปี	- ปี - -	- ปี ปี ปี
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต	- - - ต	- ต ต ต

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปี - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปี - ปี
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- ต - ต	ต ต ต ต	- ต - ต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

หน้าทับที่ 8

เนื้อหลักที่ 1

ฉาบ	- - - ฉ	- ฉ - -	- - - ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- - - ปี	- ปี - -	- - - ปี	- ปี - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต	- ต - -	- - - ต

เนื้อหลักที่ 2

ฉาบ	- - - ฉ	- ฉ - -	- - - ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- - - ปี	- ปี - -	- ปี ปี ปี	- ป - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต	- ต - -	- - - ต

หน้าทับที่ 9

ฉาบ	- ฉ - ฉ	- ฉ - -	- ฉ - -	- ฉ - -
กลองยาว	- ปี - ป	- ปี - -	- ปี - -	- ปี - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต	- - - ต	- - - ต

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	-ก — ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ก — ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ — ฉ	- ฉ — ฉ	- ฉ - ฉ
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	-ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	-ปี - ปี	- ปี — ปี	- ปี - -
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- ต — ต	- ต - ต	- ต - ต

หน้าทับที่ 10

ฉาบ	- ฉ - -	- ฉ - -
กลองยาว	- ปี - -	- ปี - -
กลองตุ้ม	- - - ต	- - ต ต

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ก — ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปี - ปี	- ปี - ปี	- ปี - ปี
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- ต - ต	- ต - ต	- - - ต

หน้าทับที่ 11

เนื้อหลักที่ 1

ฉาบ	- ฉ - -
กลองยาว	- ปี - -
กลองตุ้ม	- - - ต

เนื้อหลักที่ 2

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ฉ ฉ ฉ	- - - -	- - - -	- ฉ ฉ ฉ	- ฉ ฉ ฉ
กลองยาว	- - - -	- - - -	- ปี ปี ปี	- ปี - -	- - - -	- - - -
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- ต ต ต	- - - -	- - - ต	- ต ต ต	- ต ต ต

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	-ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ - ฉ
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปี - ปี	- ปี - ปี	- ปี - -
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- ต - ต	- ต - ต	- - - ต

หน้าทับที่ 12

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ฉ - -	- - - -	- - - -
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปี - -	- - - -	- - - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต	- ต ต ต	- ต ต ต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	-ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	-ฉ — ฉ	- ฉ — ฉ	- ฉ - ฉ
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปี - ปี	- ปี - ปี	- ปี - ปี
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	-ต — ต	- ต - ต	- ต - ต

หน้าทับที่ 13

ฉาบ	- ฉ - ฉ	- ฉ - -	- ฉ - -	- ฉ - -
กลองยาว	- ปี - ปี	- ปี - -	- ปี - -	- ปี - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - - ต	- - - ต	- - - ต

จังหวะเชื่อม

ฉาบ	- ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ก - ฉ	ฉ ฉ ฉ ฉ	- ฉ - ฉ	- ฉ — ฉ	- ฉ - ฉ
กลองยาว	- ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปะ - ปี	ปี ปี ปี ปี	- ปี - ปี	- ปี — ปี	ปี - ปี
กลองตุ้ม	- ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- - - ต	ต ต ต ต	- ต — ต	- ต - ต	- - - ต

หน้าทับที่ 14

ฉาบ	- - - ฉ	- - ฉ ฉ	- - - ฉ	- ฉ - -
กลองยาว	- - - ปี	- - ปี ปี	- - - ป	- - - -
กลองตุ้ม	- - - -	- - ต ต	- - - ต	- ต - -

หน้าทับจบ

ฉาบ	- - - ฉ	- ฉ ฉ ฉ	- - - ฉ	- ฉ ฉ ฉ	- - - ฉ	- ฉ ฉ ฉ	- ฉ — ฉ	- ฉ - ก
กลองยาว	- - - ปี	- ปี ปี ปี	- - - ปี	- ปี ปี ปี	- - - ปี	- ปี ปี ปี	- ปี - ปี	- ปี - ปะ
กลองตุ้ม	- - - ต	- ต ต ต	- - - ต	- ต ต ต	- - - ต	- ต ต ต	- ต - ต	- ต - ต

กลองยาวคณะเทพนิมิตกับบทบาทในสังคม

สังคมชนบทของชาวอีสานสมัยก่อนนั้น ชาวบ้านจะพร้อมใจกันทำกลองขึ้นเพื่อนำไปถวายวัด ในลักษณะเป็นการทอดผ้าป่ากลอง กลองที่นำไปถวายวัดและใช้กันในอีสานส่วนใหญ่นั้นมีอยู่หลายชนิดด้วยกัน เช่น กลองยาว ซึ่งบางทีอาจเรียก กลองหาง กลองตุ้ม หรือที่เรียกอีกอย่างว่า กลองสองหน้าขนาดกลาง กลองตึ้ง หรือที่เรียกอีกอย่างว่า กลองรำมะนา กลองกันตรึม หรือที่เรียกอีกอย่างว่า โทน และกลองเส็ง บางทีอาจเรียกว่า กลองกิ่ง หรือกลองแส้ก็เรียก ดังจะเห็นได้ตามวัดต่าง ๆในทุกหมู่บ้านในภาคอีสาน จะมีหอกลองแทบทุกหมู่บ้าน ซึ่งจะเป็นการตีเพื่อบอกว่าถึงเวลาจวนสว่าง กลองงายใช้ตีตอนเช้า กลองเพลใช้ตีตอนใกล้เที่ยงวัน กลองโฮมใช้ตีตอนเรียกประชุมชาวบ้าน ซึ่งส่วนมากจะเป็นตอนหัวค่ำ ด้านกลองยาวนั้นมีทุกหมู่บ้าน เนื่องจากได้ใช้เป็นประจำเกือบทุกเทศกาล

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีกลองอยู่หลายชนิด แต่ละชนิดมีรูปแบบการตีและความสำคัญแตกต่างกันออกไป เช่น กลองเพล เป็นกลองสองหน้ามีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดากลองทั้งหมด มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 80-100 เซนติเมตร ยาวประมาณ 2-2.5 เมตร กลองเพลใช้ตีในหลายโอกาส เช่น ตีเพื่อบอกเวลาฉันอาหารเพล เวลา 11.00 น. ถ้าตีเวลา 04.00 น. เพื่อให้ชาวบ้านรู้วันสำคัญทางศาสนาคือวันธรรมสวนะ เรียกว่ากลองดึก ตีเวลา 16.00 น. ข้างขึ้นข้างแรม

7-8 ค่ำ, 14-15 ค่ำ เพื่อให้ชาวบ้านรู้ว่าเป็นวันพระ เรียกว่าตีกลองแลง ถ้าตีเพื่อให้ชาวบ้านมาประชุมที่วัดเรียกว่าตีกลองโทน กลองตุ้ม เป็นกลองสองหน้าอย่างกลองเพล แต่สั้นและเล็กกว่า ใช้คนหามตีเวลามีงานรื่นเริง ใช้ตีในงานบุญบั้งไฟ แห่นางแมวนางด้ง ฯลฯ กลองตึ้ง เป็นกลองหน้าเดียวใช้บรรเลงร่วมกับกลองยาว ใช้เกี่ยวกับความบันเทิงใน พิธีกรรม เช่น ขบวนแห่นาค กฐินผ้าป่า เป็นต้น กลองเส็ง หรือกลองกิ่ง มีรูปทรงกรวยยาว เป็นกลองสองหน้า ใช้ตีแข่งขันและตีเป็นจังหวะเข้าขบวนแห่เซิ้งบั้งไฟ กลองหางหรือกลองเปิง ใช้ตีแห่ขบวนต่าง ๆ ในเทศกาลงานบุญซึ่งนิยมตี 1-2 ใบ กลองยาวใช้ตีนำขบวนแห่ในเทศกาลงานประเพณี 12 เดือน ได้แก่เดือนอ้ายใช้บรรเลงในงานปีใหม่เดือนยี่บรรเลงในขบวนแห่ผ้าป่าตามหมู่บ้านต่าง ๆ เดือนสามเดือนสี่ใช้แห่ในงานบุญผะเหวดเดือนห้าใช้แห่ผ้าป่าสามัคคีในเทศกาลสงกรานต์เนื่องจากลูกหลานไปทำงานต่างจังหวัด กลับมาเยี่ยมบ้าน เพื่อรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่และถือเป็นประเพณีที่ลูกหลานจะต้องให้ความเคารพรักบุพการี และบรรพบุรุษขณะเดียวกันก็ร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อทำบุญ โดยนำผ้าป่าทอดถวายที่วัดในหมู่บ้านของตน เป็นการทำนุบำรุงวัด โรงเรียนและสาธารณสถานอื่น ๆ เดือนหกเดือนเจ็ดใช้กลองยาวแห่ในงานบวชและงานบุญบั้งไฟซึ่งถือเป็นประเพณีที่จะต้องทำเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่เกษตรกร

ปัจจุบันนี้คณะกลองยาวจะเป็นที่นิยมกันมากในการบรรเลงตามเทศกาลต่าง ๆ เพราะจะมีจังหวะที่สนุกสนานออกไปกว่าเดิม

นอกจากนั้นคณะกลองยาวเทพนิมิตยังมีความสามารถในการประดิษฐ์กลองขึ้นใช้เองและจำหน่ายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ รับเป็นวิทยากรฝึกหัดบรรเลงกลองยาวให้กับชุมชนและส่วนราชการต่างๆอีกด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

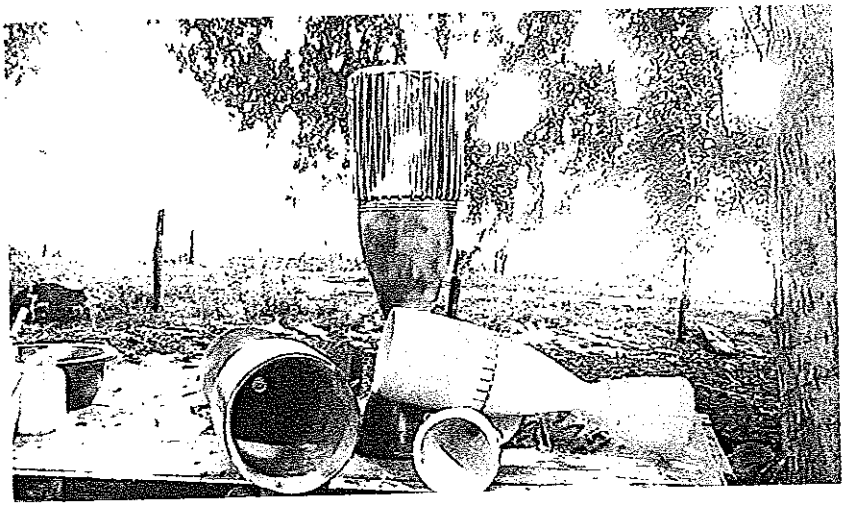

สินค้ากลองยาวและกลองชนิดต่างๆที่ทางคณะผลิตออกจำหน่าย

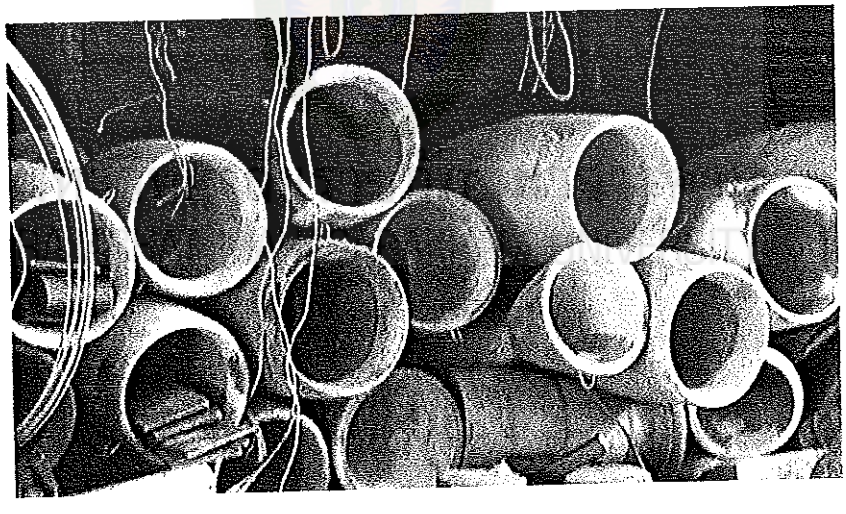

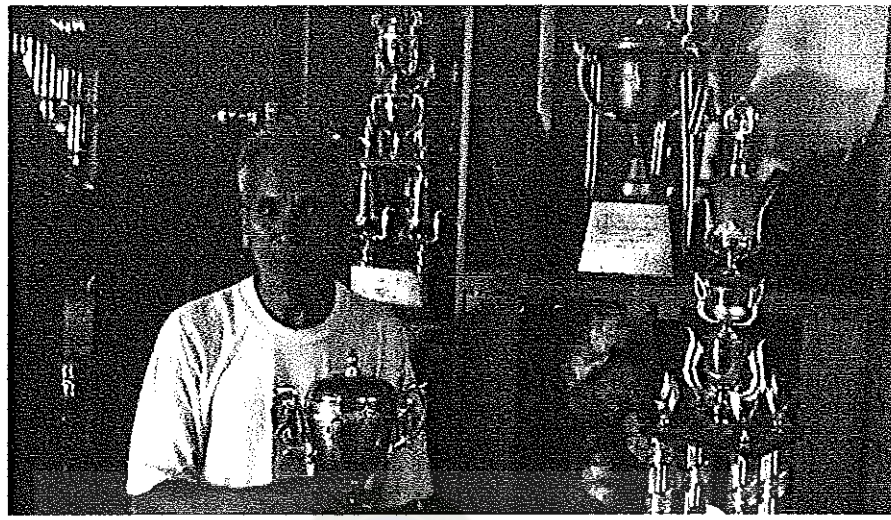

พ่อเที่ยง พินทะปะกัง หัวหน้าวงกลองยาวคณะเทพนิมิตและถ้วยรางวัลที่ได้รับ

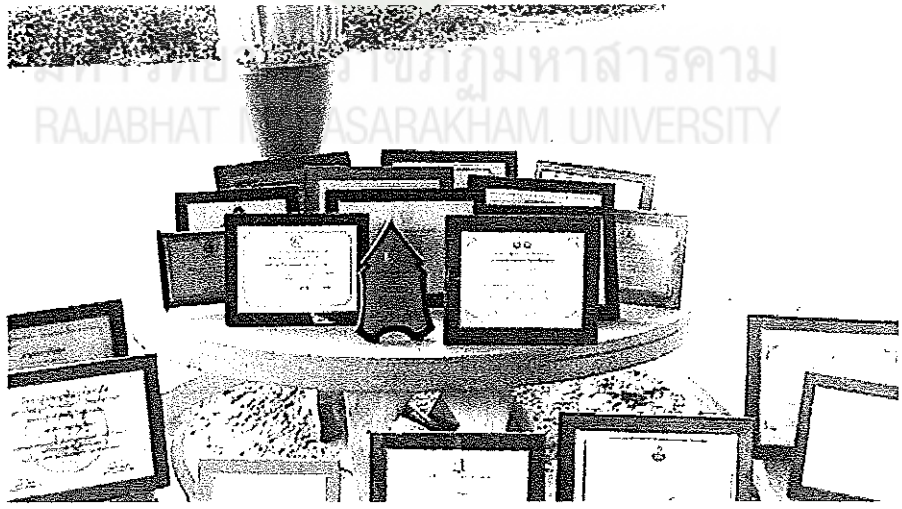

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY